

İlkokul İngilizce Ders Kitaplarının Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Değerlendirilmesi

Sultan Selen KULA
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
selenyazgunoglu@windowslive.com
ORCID ID: 0000-0002-1614-3431

Dildar ÖZASLAN
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
dildarozaslan@hotmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9733-2276

Araştırma Makalesi	DOI: 10.31592/aeusbed.1101757
Geliş Tarihi: 14.04.2022	Revize Tarihi: 02.06.2023
	Kabul Tarihi: 07.06.2023

Atf Bilgisi

Kula, S. S. ve Özasan, D. (2023). İlkokul İngilizce ders kitaplarının kapsayıcı eğitim bağlamında değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 457-476.

ÖZ

Araştırmanın temel amacı ilkökuller İngilizce ders kitaplarındaki görsellerin kapsayıcı eğitim bağlamında değerlendirilmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda, araştırmada cinsiyet rolleri, özel gereksinimli bireyler, farklı milletlerden bireyler ile farklı inançlardan bireylerin ilkökuller İngilizce ders kitaplarındaki temsil durumu incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yönteminde İngilizce ders kitabı dokümanlarını incelemek üzere tasarlanmış, betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. 2021-2022 yılında MEB tarafından ilkökullerde okutulması kararlaştırılan 2., 3. ve 4. sınıf İngilizce ders kitapları araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonucunda tüm sınıf düzeylerindeki kitaplarda erkek bireylere ait görsellerin kadın görsellerinden fazla olduğu, erkeklerin kadınlardan daha çeşitli mesleklerde resmedildiği, aile içi rollerde kadınların yemek hazırlarken, çocuklarla ilgilenirken, erkeklerin ise televizyon izlerken, araba tamiri yaparken yer aldığı belirlenmiştir. Kitaplardaki sporlara ilişkin görsellerde erkekler kadınlardan daha çok sayıda spor dalıyla ilgilenmekte, futbol ve basketbol sporları ile ilgilenen kadınları temsil eden görsellerin oldukça az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki cinsiyetin oynadıkları oyunlar ve oyuncular ile yaptıkları aktiviteler incelendiğinde ise erkeklerin bisiklete binerken, araba veya uçakla oynarken ve uçurtma uçururken olan görsellerinin kadın görsellerine göre daha fazla olduğu; kızların ise ip atlarken, şarkı söylerken, dans ederken, bebek veya oyuncak ayı oynarken, resim çizerken ve müzik aleti çalarken daha fazla sayıda görselle temsil edildiği, toplama bakıldığında kızlara ilişkin görsellerin erkeklerden sayıca üstün olduğu sonucuna varılmıştır. Çeşitli milletlerden bireylere ve özel gereksinimli bireylere ilişkin görsellere çok az sayıda yer verildiği ortaya konulmuştur. Ayrıca, ilkökuller İngilizce ders kitaplarında yalnızca İslam dinine ait görseller yer almakta, farklı din ve inançlara mensup bireyleri temsilen herhangi bir görsel bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İngilizce ders kitapları, kapsayıcı eğitim, dezavantajlı bireyler, bireysel farklılık.

Exploring the Primary School ELT Coursebooks within the Scope of Inclusive Education

ABSTRACT

The focus of this research is to examine the visuals of primary school ELT coursebooks in the context of inclusive education. Accordingly, the representation of gender roles, individuals in need of special education, and different nationalities and beliefs in primary school ELT coursebooks were examined in the present study. The study was structured to examine English course book documents in qualitative research method and analysed by descriptive analysis method. The sample consists of 2nd, 3rd, and 4th grade ELT coursebooks, which were decided to be taught in primary schools by the Ministry of National Education in 2021-2022. As a result of the research, it was concluded that the images of males are more than the images of women in the books at all levels, men are depicted in more diverse professions than women, women in family roles take place in the books while preparing food, taking care of children, while men watching TV and repairing cars. In the visuals related to sports in the books, men are more interested in sports than women, and there are very few images representing women who are interested in football and basketball sports. In the visuals of the games, toys and activities that both genders play, it was concluded that the visuals of the males while riding a bicycle, playing with a toy car or plane and flying a kite are more common than the female visuals; women are represented with more visuals while jumping rope, singing, dancing, playing dolls or teddy bears, drawing pictures and playing instruments; when the total is considered, the visuals of girls outnumber boys. It was revealed that very few images are given to individuals from different nationalities and in need of special education. Also, the primary school ELT coursebooks contain only images of the religion of Islam, and there are no images representing individuals belonging to different religions and beliefs.

Keywords: English language teaching coursebooks, inclusive education, disadvantaged individual, individual differences.

Giriş

Tüm bireylerin eğitim alma hakkı 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile garanti altına alınmıştır. Ancak belirli grupların birtakım hassasiyetler sebebiyle eğitim ortamından dışlanmaya karşı savunmasız olabilecekleri düşünülmektedir. İnsan hakları temelinde ele alınan kapsayıcılık; bireylerin farklılıklarının kabul edilmesi ile bireylerin yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını desteklemektedir (Sakız, 2019). Sahip oldukları ekonomik, sağlık, kültürel, dinî, etnik ya da sosyal koşullar nedeniyle yaşadıkları toplumda bireysel ya da topluluk olarak pasif kalan hatta dışlanan insanları, toplum hayatına güvenli biçimde dâhil ederek demokratik, sağlıklı ve kapsayıcı bir toplumdan söz edilebilir (Sapançalı, 2007). Sosyal yaşamdaki kapsayıcılığın eğitim ortamındaki yansımaları kapsayıcı eğitim olarak ifade edilmektedir.

1994 yılında İspanya'nın Salamanca şehrinde kabul edilen Salamanca Bildirisi'ne göre her çocuğun eğitim alma hakkı doğrultusunda çocukların kendilerine özgü nitelik, beceri, ilgi ve öğrenme gereksinimlerinin dikkate alınması vurgulanmaktadır (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2009). Kapsayıcı eğitim, farklılıkları ne olursa olsun tüm öğrencilere akranlarıyla, tam katılımlı ve kaliteli bir eğitim verme ihtiyacına odaklanmaktadır (Ainscow, 2015). Kapsayıcı eğitim, evrensel nitelikli, amaca ve öğrenciye uygun eğitim hakkını gerçekleştirilmeye yönelik yapılan çeşitli stratejiler, faaliyetler ve süreçleri ifade eden sosyal bir modeldir. Çocuğun eğitim sistemine uyum sağlaması değil, sistemin çocuğa uyumlu bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Stubbs, 2008). Kapsayıcı eğitim bağlamında dezavantaj oluşturabilecek öğrenci özellikleri cinsiyet, ırk, dil, din, sosyoekonomik düzey, engelli olma, özel eğitime ihtiyaç duyma gibi pek çok durumu barındırmaktadır. Çocukların zihinlerinde kalıcı izler bırakacak olan farklılıklara ilişkin rollerin ve anlamların temelleri başta ailede, sonra eğitim kurumlarında atılmakta ve gelişmektedir. Çocuğun eğitim yaşantısında gördüğü öğretmenlerin model davranışları, öğretim sürecinde kullanılan ders materyalleri, etkinlikler, kullanılan dil ve söylemler çocuğun zihnindeki şemaları şekillendirmektedir (Bereiter, 2005). Bu araştırmada incelenmesi planlanan değişkenlerden ilki İngilizce ders kitaplarındaki cinsiyet farklılıklarıdır. Çocuklar üç yaşlarından itibaren cinsiyetler arası farklılıkları kavramaya ve böylece kendi cinsiyet kimliğini kazanmaya başlar. İlkokul yıllarında ise çocuk, cinsiyet rollerini anlamlandırıp bu rollere uygun davranışlar sergilemektedir (Budak, Gençtanırım Kurt ve Kula, 2018; Kula, 2021). Toplumsal cinsiyet, toplumun cinsiyetlere yükledikleri toplumsal rolleri ifade etmektedir. Çocukların zihinlerine yerleşen cinsiyet kalıpları ve buna bağlı ayrımcılıklar onların potansiyelini sınırlar, büyüme ve gelişimini olumsuz etkiler. Bu bağlamda ders kitaplarının ayrımcılıktan uzak yapısı öğrencilerin olumlu tutum ve davranışlarını desteklemektedir (Anderson ve Hamilton, 2005). Toplumsal cinsiyet rolleri incelendiğinde, erkeğin güçlü, baskın ve saygı duyulan özellikleri ön plana çıkarken kadınların ise zayıf, korunmaya muhtaç, iyi bir anne ve becerikli bir ev kadını olarak yer bulduğu söylenebilir (Kahyaoğlu, 2013).

Araştırmanın odaklandığı bir diğer dezavantaj etnik köken farklılıklarıdır. Günümüz küresel toplumlarında dünyanın her yerinde farklı etnik kökenden gelen çeşitli insanlar bir arada yaşamaktadır. Toplumun bir yansıması olarak eğitim ortamlarında da bu çeşitlilik gözlenmektedir. Kapsayıcı eğitim çok kültürlü eğitim yaklaşımlarına zemin oluşturmaktadır. Dünyada gerçekleşen savaşlar, politik kavgalar, siyasi oyunlar ve yoksulluk gibi temel sebeplerle insanlar başka ülkelere göç etmek durumunda kalmaktadır. Bu kültürel çeşitliliğin temel kaynağı olarak görülen göç sebebiyle başka coğrafyalarda farklı etnik kökenlerden gelen bireylerin bir arada yaşam sürmesi söz konusu olmaktadır (Doytcheva, 2009; Giddens, 2005). Bu farklı kültürlere mensup bireylerin karşılıklı saygı ve hoşgörü ile tek bir siyasal çatıda beraber yaşamı paylaşımları çok kültürlülük olarak tanımlanmaktadır. Kapsayıcı eğitim anlayışının temel hedeflerinden biri, tüm öğrencilerin kendilerini gerçek anlamda okula ait hissetmeleridir (Sawhney, 2015). Bu bağlamda farklı etnik kökenlerden veya farklı milletlerden olan öğrencilerin sosyal, kültürel ve duyuşsal olarak kendilerini okulun bir parçası olarak hissetmeleri amaçlanmaktadır. Bireyin kendini ait hissettiği ve kabul gördüğü ortamda akademik olarak da daha başarılı olma eğilimi gösterdiği bilinmektedir (Lee, 2014; Strayhorn, 2018). Öğrencilerin zihinlerinde kalıcı izler bırakma etkisi olan ders kitaplarında bu çok kültürlülüğün izlerini görmek öğrencilerin olumlu kapsayıcı tutumlar edinmesinde etkili olacaktır. Bu amaçla İngilizce ders kitaplarının farklı milletlerden bireylere yer verme durumları ve biçimleri araştırılmaya değer

görülmüştür. Araştırmada ele alınan değişkenlerden bir diğeri özel gereksinimli bireylerdir. Bu bireylere ders kitaplarında yer verilmesinin öğrencilerin sosyal kabulünü ve bireysel farklılıklara saygısını destekleyeceği düşünülmektedir (Sinagatullin, 2003). Nitekim normal gelişim gösteren öğrencilerle yürütülen etkileşimli kitap okuma çalışmasının öğrencilerin özel gereksinimli öğrencileri sosyal kabul düzeylerini arttırdıklarını ortaya koymuştur (Kale ve Demir, 2022). Dolayısıyla öğrencilerin ders kitaplarında özel gereksinimli bireylerin görselleri ile karşılaşmasının, bu özellikteki akranlarını kabul düzeylerini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. İngilizce ders kitaplarının incelenmesinde ele alınan bir diğere değişken sosyoekonomik farklılık gösteren bireylerdir. Bu bireylerin ders kitaplarında görsel olarak yer alması, öğrencilerin şemalarını olumlu şekillendirirken empati becerilerini destekleyeceği düşünülmektedir. Empati, öğrencilerin diğere bireylerin yaşadığı olayları, duyguları ve düşünceleri anlamaya odaklanan bir yaklaşım olarak bireyler arasındaki olumlu iletişimi de arttırmakta ve kolaylaştırmaktadır (Kula ve Akbulut, 2020). Türkiye’de yayınlanan eğitim raporlarına göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyoekonomik olarak dezavantajlı konumda olduğu belirtilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016; TEDMEM, 2018). Bu doğrultuda, İngilizce ders kitaplarında farklı sosyoekonomik düzeylerden bireylerin yer alma durumlarını belirlemek gerekli görülmüştür.

Okullarda kapsayıcı eğitim bakış açısını yerleştirme ve yaygınlaştırmada etkili olacağı düşünülen başlıca öğretim materyali ders kitaplarıdır. Çünkü eğitim programlarında yer alan hedeflere ulaşılmasında kullanılan en temel materyal ders kitaplarıdır. Ders kitaplarının önemli işlevlerinden biri de bilgi vermenin yanı sıra öğrencilerin toplumsal yaşantılarına rehberlik etmesidir (Kılıç, 2008). Ders kitapları dersin öğretim programına uygun biçimde hazırlanan ve amaçlara uygun öğrenmeyi sağlamak amacıyla belli bir sırayla içeriği öğrenci ile paylaşan yazılı materyallerdir (Ünveren Kapanadze, 2018). Bir başka ifade ile ders kitapları; eğitim programlarının hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve ölçme değerlendirme öğelerine uygun olarak hazırlanan öğretim materyali olarak tanımlanmaktadır (Kılıç, 2008). Ders kitapları, öğretim programında yer alan tüm içeriği yansıtması sebebiyle öğretmenlerin çoğu için öğretim programlarının somutlaşmış şeklidir (Hussain, 2012). Bu nedenle İngilizce ders kitaplarını incelemeye önce ders kitaplarının hazırlanmasında temel ölçüt olan İngilizce dersi öğretim programlarını kapsayıcılık bağlamında ele almak yerinde olacaktır.

İlkokul İngilizce Dersi Öğretim Programlarının Kapsayıcılığı

MEB tarafından 2018-2019 yılından itibaren uygulamaya konulan İngilizce dersi öğretim programında öğrencilerin bireysel farklılıkları ile çeşitli öğrenme stillerinin dikkate alınması ve sınıf içi etkileşimi artıracak iletişime dayalı eklektik bir modelin benimsenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Program tek bir öğretim yöntemi çerçevesinde şekillendirilmemiş, CEFR’in (Common European Framework of Reference for Languages [Avrupa Ortak Diller Çerçeve Programı]) öğrenci özerkliği, öz değerlendirme ve kültürel çeşitliliği kapsayan üç anahtar kavramını dikkate alan, eğitimdeki güncel çalışmalar ve uluslararası öğretim standartları temelinde eylem yönelimli bir yaklaşım dikkate alınarak tasarlanmıştır. Bu sayede, öğrencilerin, CEFR’e uygun olarak geniş bir uluslararası dil ve kültür yelpazesini anlayıp değer vermeyi öğrenirken, kendi kültürlerinin değerini bilen, öz güvenli ve yeterli İngilizce konuşan bireyler olarak yetişmeleri beklenmektedir (MEB, 2018).

İngilizce dersi öğretim programı hazırlanırken, dil öğrenme ile günlük yaşam arasında bir bağlantı kurmak için her üniteye temalar bu yaş grubundaki öğrencilerin aşına oldukları aile, arkadaşlar, hayvanlar, tatiller, boş zaman aktiviteleri gibi konular arasından seçilmiştir. Ayrıca, CEFR’in kültürel yeterliği geliştirmeye ve kültürel çeşitliliğe saygı vurgusu dikkate alındığından kültürel sorunların da ön planda olduğu görülmektedir. Hem hedef dilin kültürü hem de uluslararası kültüre ait öğeler, her ünitenin temasına uygun ve tehdit edici olmayan bir biçimde sunulurken (Elyıldırım ve Ashton-Hayes, 2006; Akt. MEB, 2018), aynı zamanda olumsuz tutumların oluşmasının önüne geçmek amacıyla kendi kültürümüze ait değerlerin de vurgulandığı belirtilmektedir. Ayrıca; materyaller, öğretmenlerin uygun aktiviteler ile öğrenme materyali seçimini ve okul türü, sosyokültürel yapı ve ekonomik duruma göre çeşitli bağlamlara göre uyarlayabilmelerini kolaylaştırmak için entegre kaynakların tasarlanması teşvik edilmiştir (MEB, 2018). Tüm bunlar kapsayıcı eğitim bağlamında değerlendirildiğinde, İngilizce dersi öğretim programları tasarlanırken

kültürlerarası farkındalık, farklı kültürlere saygı, kendi kültürünü benimseme, bireysel farklılıklara duyarlılık gibi birtakım temaların vurgulandığı, bunun yanı sıra çeşitli okul türü, sosyokültürel yapı ve ekonomik durumda öğrenim gören öğrencilerin göz ardı edilmediği dikkat çekmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere hazırlanan ders kitapları Bakanlık tarafından temin edilmektedir. Ülkemizde 2003-2004 eğitim öğretim yılından itibaren ders kitapları öğrencilere devlet tarafından ücretsiz dağıtılmaya başlanmıştır (MEB, 2020). Ders kitaplarında yer alması gereken tüm usul ve esasların düzenlenmesi amacıyla 14.10.2021 tarihli 31628 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği”ne göre, ders kitaplarında yer alan görseller tasarım ve içerik olarak öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Ders kitaplarında yer alan görseller ve metinler içerdiği kültürel değerleri, toplumsal kabulleri ve sosyal normları doğrudan veya dolaylı biçimde öğrencilere aktarmaktadır (Esen ve Bağlı, 2002). Kapsayıcı eğitim uygulamaları, bu uygulamaların niteliği, amacı ve uygulanış şekli o ülkenin mevcut sosyal, politik, ekonomik, kültürel ve tarihsel durumunu ortaya koymaktadır (Mitchell, 2005). Eğitim alanındaki pek çok uzman, ders kitaplarında kullanılan resimlerin öğrenciler üzerinde etkili bir rolü olduğunu kabul etmektedir (Peck, 1993). Yapılan araştırmalar incelendiğinde ders kitaplarının kapsayıcılığına yönelik az sayıda da olsa uluslararası araştırmalar bulunurken (Behnam ve Mozaheb, 2013; Cheng ve Beigi, 2012; Taub ve Fanflik, 2000) ulusal alanyazında ders kitaplarının kapsayıcılığını ele alan araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak Türkiye’de kapsayıcı eğitim yaklaşımlarından biri olarak değerlendirilen çok kültürlülük bağlamında ders kitaplarının incelendiği araştırmalar bulunmaktadır (Dimici, Yıldız ve Başbay, 2018; Karahan Üzülmüş ve Karakuş, 2018; Keskin ve Yaman, 2014; Özen ve Dağyar, 2020). Bu bağlamda ders kitaplarının öğrencilere verdiği örtük mesajları kapsayıcı eğitim bağlamında değerlendirmenin eğitim politika yapımcılarına, program geliştirme uzmanlarına, programların uygulayıcısı ve ders kitaplarının aktif kullanıcısı olan öğretmenlere katkı getireceği düşünülmektedir. Araştırmanın amacı ilkökul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde dezavantajlı bireylerin konumlandırılmasının kapsayıcı eğitim bağlamında incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada cevap aranan alt problemler şöyledir:

İlkokul İngilizce ders kitaplarında yer alan görsellerde;

1. Kadın ve erkeklerin yer alma sıklıkları, aile içindeki, çalışma yaşamındaki ve toplumsal yaşamdaki rolleri nasıldır?
2. Farklı milletlere ilişkin öğelerin yer alma sıklıkları nasıldır?
3. Farklı inançlara ilişkin öğelerin yer alma sıklıkları nasıldır?
4. Özel gereksinimli bireylerin yer alma sıklıkları nasıldır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, örneklem, veri toplama araçları ile verilerin toplanması ve analizine ilişkin detaylı bilgiye yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın temel amacı ilkökul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerin kapsayıcı eğitim bağlamında incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, çalışma nitel araştırma yönteminde İngilizce ders kitabı dokümanlarını incelemek üzere tasarlanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması planlanan olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı dokümanların analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Örneklem

Araştırmanın verileri 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okutulmak üzere okullara MEB tarafından dağıtılan ilkökul 2., 3. ve 4. sınıf İngilizce ders kitaplarından elde edilmiştir. Dolayısıyla örneklem ilkökul 2., 3. ve 4. sınıf İngilizce ders kitaplarından oluşmaktadır. Örneklemenin seçilme sebebi bireylerin birtakım değerleri kazanması ve algılarının şekillenmesi sürecinde erken yaş

dönemlerinin kritik bir role sahip olmasıdır (Budak, Gençtanırım Kurt ve Kula, 2018). 2. sınıf ders kitabı 176, 3. sınıf ders kitabı 190, 4. sınıf ders kitabı ise 166 sayfadan oluşmakta, her bir sınıf düzeyi için hazırlanan kitapta 10 ünite yer almaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın örnekleme dâhil olan ilkokul 2., 3. ve 4. sınıf düzeyindeki İngilizce ders kitaplarında yer alan görseller; alt problem olarak belirlenen cinsiyetler, farklı milletlerden bireyler, özel gereksinimli bireyler ile farklı din ve inançlara ait bireyler ve simgeler kapsayıcı eğitim bağlamında ele alınmıştır. Araştırma problemleri belirlenirken ilgili alanyazın taranarak kapsayıcı eğitimin tanımında ifade edilen dezavantajlı bireylerin özelliklerine yönelik detaylı bir liste oluşturulmuştur. Bu listenin nihai halinde; farklı cinsiyetlerden bireylerin görsellerine kitaplarda yer verilme sıklığı, görsellerdeki bireylere hangi rollerde yer verildiği, bireylerin cinsiyetlerine göre oynadıkları oyunlar ve oyuncaklar, yaptıkları sporlar ile farklı milletlerden ve inançlardan bireylere yer verilme sıklığı, özel gereksinimli bireylere yer verilme sıklığı gibi ölçütler yer almaktadır. Örneklem dâhilindeki kitaplardaki görseller incelenirken bireylerin bu özellikleri dikkate alınmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bir araştırma sürecinde araştırmacılar her zaman insan davranışlarını doğrudan gözleme, ölçme veya ilk elden bilgi edinme fırsatı bulamayabilirler. Bu noktada betimsel analiz tekniği kullanılarak araştırmanın temelini oluşturacak veriler elde edilebilir. Baltacı (2019) betimsel analizin, nitel veri seti üzerinde detaylı ayrıştırma gerektirmeyen durumlarda kullanılabileceğini vurgulamıştır. Bu tekniği kullanarak, bir araştırmacı denemeler, dergi makaleleri, şarkılar, ders kitapları, haberler, reklamlar, resimler, siyasi konuşmalar vb. gibi çeşitli yazılı, sözlü veya görsel verileri inceleyebilir. Bu araştırmada da Türkiye'de ilkokul düzeyinde okutulan İngilizce ders kitapları, kapsayıcı eğitim perspektifinden incelenmiştir. Bu çalışmada, veri toplama süreci öncesinde belirlenmiş olan ölçütlere göre ilkokul İngilizce ders kitaplarındaki görseller incelenerek betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği sağlamak amacıyla inanırlık, aktarılabirlik, güvenilebilirlik ve onaylanılabirlik olmak üzere dört yöntemden bahsedilmektedir (Başkale, 2016). İnanırlık, bulguların gerçek hayatla uyumuyla ilgili olup inanırlık düzeyini artırmak için tercih edilebilecek pek çok yöntem vardır (Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018; Başkale, 2016). Bu araştırmanın inanırlılığını artırmak için uzman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda alan uzmanlarının belirlenen ölçütlere ve bulgulara ilişkin görüşleri alınarak bulgular zenginleştirilmiş ve revize edilmiştir. Aktarılabirlik, bulguların çeşitli bağlamlara ne derece uyarlanabilir olduğu ile ilgili olduğundan araştırma sonuçlarının benzer durumlara ve katılımcılara aktarılabir olması beklenmektedir (Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018; Başkale, 2016). Bu araştırmada aktarılabirlik düzeyinin artırılması amacıyla örneklem olarak belirlenen kitaplar ve örneklemin seçilme sebebi detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Güvenilebilirlik bir çalışmanın iç geçerliğini artırmada kullanılır ve araştırmanın aynı ya da benzer örnekleme tekrarlanması halinde aynı bulguların elde edilmesi ile ilgilidir (Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018; Başkale, 2016). Nitel araştırmalarda güvenilebilirliği artırmak için en çok tercih edilen yöntem üçgenlemedir. Denzin (2017) tarafından yapılan sınıflamada yöntem, teori, araştırmacı ve veri üçgenlemesi olmak üzere dört üçgenleme türünden söz edilmektedir. Bu araştırmada araştırmacı üçgenlemesi yapılmıştır. Araştırmacı üçgenlemesi verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında birden fazla araştırmacının görev alması şeklinde tanımlanmaktadır (Başkale, 2016). Bu amaçla, veriler iki araştırmacı tarafından kodlanarak kodlayıcılar arası hesaplanan güvenirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Kodlayıcılar arası güvenirlik katsayısının kabul edilebilir olması için en az .80 olması gerekmektedir (Miles and Huberman, 1994; Patton, 2002). Dolayısıyla bu çalışmada kodlayıcılar arası güvenirliğin sağlanarak güvenilebilirliğinin artırıldığı ifade edilebilir. Ayrıca güvenilebilirliğin artırılması amacıyla her iki araştırmacı tarafından da detaylı bir alanyazın taraması yapılmış ve çalışmanın sonuçlarını destekleyen çeşitli çalışmalara ulaşılmıştır. Onaylanılabirlik ise araştırmacıların ön yargılarını asgari düzeye indirerek araştırmacının yanlılığının azaltılması ve örneklemden elde edilen bulguların objektif bir

biçimde yansıtılmasını ifade eder (Arastaman, Öztürk Fidan ve Fidan, 2018; Başkale, 2016). Bu araştırmanın onaylanabilirliği kitaplardan doğrudan görsellere yer verilmesi ve verilerin yorumlanması noktasında çeşitli alan uzmanlarından alınan görüşler dikkate alınarak objektif bir biçimde sunulmaya çalışılması yoluyla artırılmıştır.

Araştırma Etiği

Bu çalışma bireyler üzerinde gerçekleştirilmediğinden etik kurul izni gerektirmemektedir.

Bulgular

Bu bölümde ilkökul İngilizce ders kitaplarında yer alan görsellerde kadın ve erkeklerin, farklı milletlerden ve inançlardan olan ve özel gereksinimli bireylerin yer alma sıklığı ile bu bireylerin aile içindeki, çalışma yaşamındaki ve toplumsal yaşamdaki rollerine ilişkin bulgulara alt problemlere göre sırasıyla yer verilmiştir.

İlkokul İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Kadın ve Erkeklerin Konumlandırılmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, ilkökul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde kadın ve erkek yer alma sıklığı, hangi mesleklerde ve konumlarda resmedildiklerine ilişkin sayısal bulgulara yer verilmiş ve örnek görsellerden alıntılar yapılmıştır. Tablo 1’de ilkökul İngilizce ders kitaplarındaki kadın ve erkek görsellerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1
İngilizce Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Görsellerine İlişkin Bulgular

Sınıf Düzeyi	2. Sınıf			3. Sınıf			4. Sınıf		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Üniteler	f	f	f	f	f	f	f	f	f
1. Ünite	11	23	34	56	60	118	38	28	66
2. Ünite	49	25	74	68	75	143	25	27	52
3. Ünite	24	50	74	65	98	163	33	29	62
4. Ünite	19	13	32	41	51	92	51	68	119
5. Ünite	10	24	34	34	32	66	64	30	94
6. Ünite	53	37	90	17	19	36	17	28	45
7. Ünite	25	22	47	39	38	77	36	56	92
8. Ünite	11	10	21	12	24	36	27	9	36
9. Ünite	19	17	36	24	20	44	72	54	126
10. Ünite	14	14	28	10	17	27	30	23	53
Toplam	235	235	470	366	434	802	393	352	745

Tablo 1 incelendiğinde, 2. sınıf düzeyinde kadın ve erkek görsellerinin eşit sayıda olduğu, 3. sınıf düzeyinde erkek birey görsellerinin kadınlardan daha fazla olduğu, 4. sınıf düzeyinde ise kadınların erkeklerden fazla resmedildiği görülmektedir. Toplam sayıya bakıldığında 2017 görsel arasında kadın görsellerinin sayısı 994, erkek görsellerinin sayısı ise 1021 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2’de ilkökul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde kadın ve erkeklerin mesleklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2

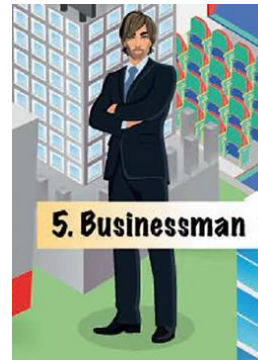
İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Kadın ve Erkeklerin Mesleklerine İlişkin Bulgular

Meslek	2. Sınıf			3. Sınıf			4. Sınıf			GENEL TOPLAM
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
Cinsiyet	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
1.Öğretmen	5	-	5	3	-	3	18	7	5	33
2. Doktor	1	1	2	-	-	-	4	-	4	6
3. Hemşire	-	-	-	-	-	-	4	-	4	4
4. Yazar	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2
5. Polis	-	-	-	-	-	-	2	6	8	8
6. Şef	-	-	-	-	2	2	1	4	5	7
7. Çiftçi	-	-	-	-	-	-	1	2	3	3
8. Aktör/Aktris	-	-	-	-	-	-	2	1	3	3
9. İş insanı	-	-	-	1	1	2	-	3	3	5
10. Veteriner	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2
11. Hizmetli	-	-	-	-	-	-	-	5	5	5
12. Pilot	-	-	-	-	-	-	-	3	3	3
13. Makinist/ Şoför	-	1	1	-	4	4	1	-	1	6
14. Şarkıcı/ Dansçı/Müziyen	-	-	-	-	-	-	7	1	8	8
15. Spiker	-	-	-	2	-	2	-	-	-	2
16. Postacı	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2
17. Garson	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2
18. İtfaiyeci	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2
19. Güvenlik Görevlisi	-	-	-	-	2	2	-	1	1	3
20. Bilim İnsanı	-	-	-	-	-	-	1	1	2	2
21. Mühendis	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Toplam	6	2	8	6	9	15	42	44	86	109

Tablo 2’de görüldüğü üzere tüm sınıf düzeylerindeki İngilizce kitaplarında kadınlar 54 kez ve erkekler 55 kez olmak üzere toplam 109 kez, 21 farklı meslekte resmedilmiştir. Bu görsellerden 8’i 2. sınıf kitabında, 15’i 3. sınıf kitabında, 86’sı ise 4. sınıf kitabında yer almaktadır. 4. sınıflarda görsel sayısının bariz bir şekilde fazla olmasının sebebi, Meslekler adında bir üniteye öğretim programı içeriğinde yer verilmesidir. Tablo bütünüyle incelendiğinde, kadınların en çok öğretmen, doktor, hemşire, şarkıcı, dansçı, spiker, mesleklerinde; erkeklerin ise polis, şef, iş insanı, hizmetli, pilot, şoför, makinist, itfaiyeci, postacı, garson, güvenlik görevlisi ve mühendis mesleklerinde olduğu görülmektedir. Aşağıda, kitaplardaki görsellerden örneklere yer verilmiştir.

Resim 1. Kadın Doktor
(4. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 81)

Resim 2. Erkek İş Adamı
(4. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 81)

Tablo 3'te ilkokul İngilizce ders kitaplarında yer alan görsellerde kadın ve erkeklerin ev içerisindeki rollerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3

İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Kadın ve Erkeklerin Aile İçindeki Rollerine İlişkin Bulgular

Aile İçi Roller	Kadın	Erkek	Toplam
Yemek Hazırlama/Mutfakta	8	-	8
Çocukları Uyutma/Uyandırma	1	1	2
Çocukları Okula Gönderme	1	-	1
Çocukları Okula Götürme	-	1	1
Çocuklarla Dışarıda Zaman Geçirme	10	3	13
Çocuklarla İlgilenme (Oyun Oynama, Kitap Okuma)	4	1	5
Meslek Sahibi	1	3	4
TV İzleme	-	1	1
Araba tamiri	-	1	1
Toplam	25	11	36

Tablo 3 incelendiğinde, aile içi rollerde kadınların erkeklerle kıyaslandığında daha fazla sayıda yer aldığı görülmektedir. Kadınlar anne figürü olarak yemek hazırlarken veya mutfakta, çocuklarla dışarıda zaman geçirirken, çocukları uyuturken, çocukları okula gönderirken, çocuklarla ev içinde ilgilenirken resmedilmiştir. Baba rolündeki erkekler ise en çok çocuklarla dışarıda zaman geçirirken, çocuklarla ev içinde ilgilenirken, TV izlerken ve araba tamiri yaparken kitaplarda yer almaktadır. Anne rolündeki kadınlar yalnızca bir görselde çalışan bir birey gösterilirken, baba rolündeki erkeklerin üç ayrı yerde takım elbiseli ve çalışan bireyler olarak resmedildiği görülmektedir. Aşağıda, kitaplardaki görsellerden örneklere yer verilmiştir.

Resim 3. TV İzleyen Erkek
(3. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 72)

Resim 4. Yemek Yapan Kadın
(3. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 105)

Tablo 4'te ilkokul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde yer alan kadın ve erkeklerin yaptıkları sporlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4

İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Kadın ve Erkeklerin Yaptıkları Sporlara İlişkin Bulgular

Spor Dalı	Kadın	Erkek	Toplam
Futbol	1	10	11
Basketbol	2	16	18
Voleybol	1	-	1
Tenis	2	2	4
Tırmanma	1	1	2
Hentbol	-	1	1
Judo	-	2	2
Hokey	-	2	2
Yüzme	6	6	12

Toplam	13	40	53
---------------	-----------	-----------	-----------

Tablo 4 incelendiğinde, görsellerde spor yapan erkeklere daha fazla yer verildiği görülmektedir. Özellikle futbol, basketbol, hentbol, judo, hokey sporlarında erkek görsellerinin kadınlara oranla sayıca üstün olduğu aşikârdır. Tırmanma, tenis ve yüzme sporlarında kadın ve erkeklere ait eşit sayıda görselin olduğu, voleybolda ise yalnızca bir kadına ait görselin olduğu görülmektedir. Futbol ve basketbol oynarken resmedilen kadın sayısı yok denecek kadar azdır. Aşağıda, kitaplardaki görsellerden örnekler yer almaktadır.

Resim 5. Futbol Oynayan Erkekler
(2. sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 11)

Resim 6. Voleybol Oynayan Kız
(3. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 55)

Tablo 5'te ilkökul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde kız ve erkeklerin oynadıkları oyunlar ve oyuncaklar ile yaptıkları aktivitelerin cinsiyete göre dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5

İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Cinsiyetlere göre Oynanan Oyunlar/Oyuncaklar ve Yapılan Aktivitelerin Dağılımı

Oyun/ Oyuncak/ Aktivite	Kız	Erkek	Toplam
Bisiklete Binme/Scooter	9	21	30
İp Atlama	13	3	16
Şarkı Söyleme	10	6	16
Dans Etme	12	1	13
Müzik Aleti Çalma	6	4	10
Saklambaç	2	2	4
Satranç	11	12	23
Araba/Uçak	-	5	5
Bebek/Oyuncak Ayı	6	2	8
Resim Çizme	5	3	8
Seksek	3	2	5
Kukla	3	3	6
Uçurtma	4	6	10
Küp Bloklar	4	3	7
Toplam	88	73	161

Tablo 5 incelendiğinde, erkeklerin bisiklete veya scootera binerken, araba veya uçakla oynarken ve uçurtma uçururken olan görsellerinin kadın görsellerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Kadınların ise ip atlarken, şarkı söylerken, dans ederken, bebek veya oyuncak ayı oynarken, resim çizerken, müzik aleti çalarken ve küp bloklarla oynarken erkeklere kıyasla daha fazla sayıda görseli vardır. Satranç, saklambaç, seksek, kukla ve küp bloklarla oynarken her iki cinsiyete ait görseller neredeyse eşit sayıdadır.

Resim 7. Piyano Çalan Kız
(3. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s.71)

Resim 8. Oyuncaklarıyla Kız ve Erkek Çocuk
(4. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 44)

İlkokul İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Farklı Milletlere Ait Ögelere İlişkin Bulgular

Bu bölümde, ilkokul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde farklı milletlerden olan bireylerin yer alma sıklığına ilişkin sayısal bulgulara yer verilmiş ve örnek görsellerden alıntılar yapılmıştır. İlkokul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde farklı milletlere ilişkin öğeler incelenmiştir. Tablo 6'da bu öğelerin konumlandırılmasına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 6

İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Farklı Milletlere Ait Ögelere İlişkin Bulgular

	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
Asyalı/ Uzak Doğulu Bireyler	-	-	6
Afrikalı Bireyler	-	2	-
Avrupalı Bireyler	-	-	12
Çeşitli Kültürlere Ait Yemekler	-	-	7 farklı yemek
Çeşitli Ülkelere Ait Bayraklar	-	-	11 farklı ülkenin bayrağı

Tablo 6'da görüldüğü üzere, 2. sınıf düzeyindeki kitaplarda çeşitli milletlere ve kültürlere ait herhangi bir öğeye yer verilmemiş, 3. sınıf düzeyinde yalnızca iki yerde siyah tenli bireyler yer almıştır. 4. sınıf kitabında *Nationality* isimli bir ünite olduğundan, bu üniteye Asyalı ve Uzak Doğulu 6 birey, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden 12 birey ve farklı kültürlere ait yedi farklı yemek ders kitaplarında yerini almıştır. Ayrıca, Fransa, Japonya, Britanya, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Türkiye, Almanya, Çin Halk Cumhuriyeti, İran, Pakistan ve İspanya dâhil olmak üzere 11 farklı ülkenin bayrağı 4. sınıf İngilizce ders kitabında bulunmaktadır. Aşağıda, kitaplardaki görsellerden örneklere yer verilmiştir.

Resim 9. Farklı Milletlerden Çocuklar ve Ülkelerinin Bayrakları
(4. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 29)

İlkokul İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Farklı İnançlara Ait Ögelere İlişkin Bulgular

Bu bölümde, ilkökuller İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde farklı inançlara sahip bireylerin yer alma sıklığına ilişkin sayısal bulgulara yer verilmiş ve örnek görsellerden alıntılar yapılmıştır. İlkokul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde farklı inançlara ilişkin ögeler incelenmiştir. Tablo 7’de ilkökuller İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde farklı inançlara ve dinlere ait ögelere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7

İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Farklı İnançlara/Dinlere Ait Ögelere İlişkin Bulgular

Dinler	2. Sınıf		3. Sınıf		4. Sınıf	
	Bireyler	Simgeler	Bireyler	Simgeler	Bireyler	Simgeler
İslam	4	-	2	4	7	-
Hristiyanlık	-	-	-	-	-	-
Yahudilik	-	-	-	-	-	-
Hint ve Uzak Doğu Kökenli Dinler	-	-	-	-	-	-

Tablo 7 incelendiğinde, tüm eğitim sınıf düzeylerindeki kitaplarda yalnızca İslam dinine ait ögelere yer verildiği, Hristiyanlık, Yahudilik, Hint ve Uzak Doğu kökenli dinlere inanan herhangi bir bireye veya bu dine ait herhangi bir simgeye yer verilmediği görülmektedir. 2. sınıf kitabında İslam dinine mensup dört başörtülü kadın birey, 3. sınıfta İslam dinine mensup olduğu varsayılan iki başörtülü kadın birey ve dört ayrı yerde cami ve minareler, 4. sınıf kitabında ise bir yerde başında takke olan İranlı bir Müslüman erkek çocuk, altı ayrı yerde ise başörtülü kadın bireyler bulunmaktadır. Aşağıda, kitaplardaki görsellerden örnekler yer almaktadır.

Resim 10. Başörtülü Kadın
(2. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 10)

Resim 11. Cami
(2. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 117)

İlkokul İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Özel Gereksinimli Bireylerin Konumlandırılmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, ilkökuller İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde yer alan özel gereksinimli bireylerin yer alma sıklığına ilişkin sayısal bulgulara yer verilmiş ve örnek görsellerden alıntılar yapılmıştır. Tablo 8’de ilkökuller İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde özel gereksinimli bireylerin konumlandırılmasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 8

İngilizce Ders Kitaplarındaki Görsellerde Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Bireylerin Konumlandırılmasına İlişkin Bulgular

Engel Durumu	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
Bedensel Engelli (Tekerlekli Sandalyede)	1	1	1
Görme Engelli	-	1	2

Tablo 8’de görüldüğü üzere, 2. sınıf İngilizce kitabında yalnızca bir yerde tekerlekli sandalyedeki bedensel engelli bir bireye, 3. sınıf düzeyinde bir bedensel engelli bir de görme engelli olmak üzere toplam iki bireye, 4. sınıf düzeyinde ise bir bedensel engelli, iki yerde de görme engelli bireylere yer verilmiştir. Aşağıda, kitaplardaki görsellerden örnekler yer almaktadır.

Resim 12. *Bedensel Engelli Birey*
(2. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 10)

Resim 13. *Görme Engelli Birey*
(4. Sınıf İngilizce Ders Kitabı s. 105)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İlkokul İngilizce ders kitaplarındaki görsellerde dezavantajlı bireylerin konumlandırılmasının kapsayıcı eğitim bağlamında incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, 2. sınıf İngilizce ders kitabında kadın ve erkeklerin görselleri eşit sayıda, 3. sınıf düzeyindeki görsellerde erkek sayısı kadın sayısından fazla, 4. sınıf düzeyinde ise kadın sayısı erkek sayısından fazla olduğu ortaya konulmuştur. Üç sınıf düzeyinin toplamında ders kitaplarında erkek sayısı kadın sayısından fazladır. Ders kitaplarında erkeklerin temsilinin kadınlardan fazla olduğunu gösteren pek çok farklı araştırma sonucu bulunmaktadır (Balcı ve Sel, 2017; Güney, 2016; Kasa ve Şahan, 2016; McCabe, Fairchild, Grauerholz, Pescosolido ve Tope, 2011; Tarrayo, 2014). Cinsiyete yönelik ayrımcılıklar çoğunlukla kadınların mağduriyet yaşadığı bir alan olarak ortaya çıkmaktadır (Demirbilek, 2007). Mevcut çalışmada tüm sınıf düzeylerindeki ders kitaplarında yer alan görsellerde meslekler arasında kadınlar öğretmen, doktor, hemşire, şarkıcı, dansçı ve spiker olarak, erkekler ise polis, şef, iş insanı, hizmetli, pilot, şoför, makinist, itfaiyeci, postacı, garson, güvenlik görevlisi ve mühendis olarak yer almaktadır. Dolayısıyla ders kitaplarında erkeklerin kadınlara oranla daha fazla çeşitte meslekle ilişkili olarak resmedildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarını inceleyen literatürde benzer pek çok sonuca rastlamak mümkündür (Diktaş, 2010; Tarrayo, 2014; Yiğit, 2018). Bu sonuçlar, çocukların zihinlerinde bazı meslek gruplarının belirli cinsiyetlere özgü olduğuna ilişkin bir algı oluşturabileceği düşünülebilir. Ayrıca erkeklerin kadınlara oranla meslekî çeşitliliğinin fazla olması kız öğrencilerin meslek seçimlerinde cinsiyetlerinden kaynaklı olarak bazı mesleklere ilişkin öz-yeterlik algılarının düşük olmasına neden oluşturabileceği düşünülmektedir. Bandura (2004) Sosyal Bilişsel Öğrenme kuramında bu gibi algıların çocuklarda model alma yoluyla oluştuğunu savunmaktadır. Bu modeller kimi zaman canlı bir kişi olabilirken kimi zaman da bir filmde, dizide, kitapta veya başka bir platformda tasvir edilen sembolik modeller olabilmektedir. Bu çalışmada öğrenciler üzerinde etkisi olduğu bilinen sembolik modellerden biri olan ders kitaplarında yer alan görseller incelenmektedir. Bu doğrultuda ders kitaplarında yer alan cinsiyete özgü görsellerin hem nicelik hem nitelik bakımından daha kapsayıcı olması beklenmektedir.

İngilizce ders kitaplarında yer alan cinsiyete özgü bir diğer sonuç tüm sınıf düzeyindeki kitaplarda, kadınlar aile içi rollerde erkeklere kıyasla daha fazla yer almasıdır. Kadınlar anne figürü olarak yemek hazırlarken veya mutfakta, çocuklarla dışarıda zaman geçirirken, çocukları uyuturken, çocukları okula gönderirken, çocuklarla ev içinde ilgilenirken resmedilmiştir. Baba rolündeki erkekler ise en çok çocuklarla dışarıda zaman geçirirken, çocuklarla ev içinde ilgilenirken, TV izlerken ve araba tamiri yaparken kitaplarda yer almaktadır. Anne rolündeki kadınlar yalnızca bir görselde çalışan bir birey gösterilirken, baba rolündeki erkeklerin üç ayrı yerde takım elbiseli ve çalışan bireyler olarak gösterilmesi dikkat çekmektedir. Benzer sonuçlar İngilizce ders kitaplarının incelendiği farklı

araştırma sonuçlarında da görülmektedir (Bulut ve Arıkan, 2015; Cheng ve Beigi, 2012; Dimici, Yıldız ve Başbay, 2018; Tarrayo, 2014). Aile içi rollerdeki bu durumun kadınlara atfedilen kişilik özellikleriyle de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Nitekim ilkököl ders kitaplarında kadınların genellikle iyi huylu, uyumlu, sevecen, neşeli, evcimen, fedakârca hizmet eden, sorumluluk duygusu yüksek ve güçlü sosyal ilişkileri olduğuna ilişkin metin ve görseller yer almaktadır. Kitaplarda erkeklerin ise daha saldırgan, güçlü, otoriter, özgüveni yüksek, zeki ve özerk olma gibi özelliklerinin vurgulandığı görülmektedir (Atay ve Danju, 2012; Carlson ve Kancı, 2017; Tarrayo, 2014; Yorgancı, 2008).

Mevcut araştırmanın cinsiyetle ilişkili olan bir diğer sonucu, spor yapan erkeklerin 2., 3. ve 4. sınıf kitaplarının tamamında sayıca kadınlardan daha fazla olarak yer bulmasıdır. Futbol, basketbol, hentbol, judo, hokey gibi spor dallarında erkek görselleri kadın görsellerinden belirgin şekilde fazladır. Tırmanma, tenis ve yüzme sporlarında kadın ve erkeklere ait eşit sayıda görsel bulunmakta, voleybol yapan yalnızca bir kadın görseli bulunmaktadır. Özellikle futbol ve basketbol sporlarında neredeyse hiç kadın görseli yoktur. Erkeklerin yaptığı spor çeşidi de kadınların yaptığı spor çeşidi sayısından daha fazladır. Tüm sınıf düzeylerindeki kitapların görsellerinde erkekler bisiklete veya scootera binerken, araba veya uçakla oynarken ve uçurtma uçururken gösterilirken; kadınlar ip atarken, şarkı söylerken, dans ederken, bebek veya oyuncak ayı oynarken, resim çizerken, müzik aleti çalarken ve küp bloklarla oynarken gösterilmiştir. Satranç, saklambaç, seksek, kukla ve küp bloklarla oynayan bireylerin cinsiyeti hemen hemen eşit sayıdadır. Bu çalışmada elde edilen sonuca benzer biçimde Özkan (2013) da ilköğretim ders kitaplarını incelediği çalışmada sporla ilgili alanlarda kadınların daha az yer aldığını ve bu doğrultuda belirgin bir ayrımcılığın dikkat çektiğini ortaya koymuştur.

İngilizce ders kitaplarında farklı milletlerden bireylere yer verme durumu incelendiğinde ise, 2. sınıf İngilizce kitabında çeşitli milletlere ve inançlara ait bir birey veya herhangi bir ögenin yer almadığı görülmüştür. 3. sınıf İngilizce kitabında ise iki yerde siyah tenli bireyler bulunmaktadır. 4. sınıf İngilizce kitabında ise Asyalı, Uzak Doğulu ve Avrupalı bireyler ile çeşitli kültürlerle ait yemekler ve çeşitli ülkelere ait bayraklara sınırlı olarak yer verilmiştir. Literatürde yer alan araştırma sonuçları incelendiğinde yabancı yayın evleri tarafından hazırlanan kitapların ağırlıklı olarak kendi ülke kültürlerine odaklandığı, farklı milletleri ele alsalar bile genelde Avrupa ile sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir (Bulut ve Arıkan, 2015; Çelik ve Erbay, 2013; Karahan Üzülmöz ve Karakuş, 2018; Özen ve Dağyar, 2020; Yamada, 2010). Dolayısıyla İngilizce ders kitaplarının farklı milletleri temsil bağlamında da yeterli kapsayıcılıkta olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Oysa İngilizce dersi öğretim programında (MEB, 2018) vurgulandığı gibi kültürler arası etkileşimi ve farklılıkları tanımak bağlamında öğrencilere en çok katkı sağlayacak ders kitaplarından biri İngilizce ders kitabıdır.

Tüm sınıf düzeylerindeki İngilizce kitaplarında özel gereksinimli bireylere oldukça sınırlı bir sayıda yer verilmiştir. Tüm kitaplardaki toplam birey sayısı ile kıyaslandığında çok düşük bir oran olduğu ifade edilebilir. Kitaplarda yer alan özel gereksinimli bireyler yalnızca bedensel engeli ve görme engeli olanlar ile sınırlı kalmıştır. Türkiye’de özel gereksinimli bireylerin sayısı düşünüldüğünde ders kitaplarında yer alan bu az sayıdaki temsil şaşırtıcı bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. 10 Eylül 2021 tarihinde yayınlanan verilere göre Türkiye’de 1517 özel eğitim kurumunda örgün eğitim alan toplam 425.816 özel eğitim öğrencisi bulunmaktadır. Ayrıca ders kitaplarında yer alan görme ve bedensel engelin yanı sıra işitme ve zihin engeli olan pek çok öğrenci örgün eğitim kurumlarında öğrenim görmektedir (MEB, 2021). Taub ve Fanflik (2000) tarafından yürütülen çalışmada da mevcut araştırmanın sonuçlarıyla örtüşen bulgular dikkat çekmektedir. Çalışmada engelli bireylerin temsili bağlamında incelenen sosyolojiye giriş ders kitabının sınırlı miktarda bilgi sağladığı görülmektedir. Bu ders kitaplarında yer alan metinlerde ise engellilik tanımlayıcı bir sosyal özellik olarak ve bir azınlık gruba üyelik olarak iki temada yer almıştır. İngilizce ders kitaplarının incelendiği farklı araştırma sonuçlarında da ders kitaplarında hiç veya oldukça az sayıda engelli bireye yer verildiği görülmektedir (Bulut ve Arıkan, 2015; Dimici, Yıldız ve Başbay, 2018; Karahan Üzülmöz ve Karakuş, 2018). İncelenen İngilizce ders kitaplarında, farklı sosyoekonomik düzeylerde olan bireylere ilişkin belirgin bir bulgu değerlendirilememiştir. Oysaki Türkiye’deki öğrencilerin yaklaşık üçte ikisinin düşük sosyoekonomik düzeye mensup olduğunu gösteren eğitim raporları bulunmaktadır (MEB, 2016; TEDMEM, 2018). Dolayısıyla öğrencilerin

farklı sosyoekonomik düzeylerden bireylerin olduğunu bilmeleri ve bu durumu normalleştirmeleri için ders kitaplarında da bu farklılıklar görsellerle yer almalıdır. İngilizce kitaplarının incelendiği farklı araştırma sonuçlarında da kitaplarda engellilik, siyasal yönelimler ve sosyoekonomik düzeyle ilgili verilere oldukça az yer verildiği yer almıştır (Dimici, Yıldız ve Başbay, 2018; Özen ve Dağyar, 2020).

İlkokulun tüm sınıf düzeylerinde okutulan İngilizce ders kitaplarında yalnızca İslam dinine mensup olduğu varsayılan bireylere ve simgelere yer verilmiştir. 2. sınıf kitabında dört Müslüman kadın birey, 3. sınıf kitabında iki kadın birey ile dört cami ve minareler, 4. sınıf kitabında ise altı Müslüman kadın birey ile bir İranlı Müslüman erkek çocuk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak diğer dinlere veya inançlara ait herhangi bir birey veya simge mevcut değildir. Oxford Üniversitesi Yayınevi tarafından farklı ülkelerde İngilizce öğretimi için kullanılmak üzere hazırlanan English File ders kitaplarının incelendiği bir çalışmada kitaplarda ağırlıklı olarak Hristiyanlık dini ile ilgili Paskalya, Noel gibi dini festivallerden, kilise görselleri ve Hristiyanlığın mezhepleri gibi unsurlara yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır (Dimici, Yıldız ve Başbay, 2018). Özen ve Dağyar (2020) ise araştırmasında incelenen İngilizce ders kitaplarında Avrupa'dan Asya'ya uzanan geniş bir yelpazede farklı kültürlerin tören, festival gibi inanç öğelerine ilişkin görsellere yer verildiğini belirtmişlerdir. Ancak bu kitaplarda Afrika ve Orta Doğu ülkelerinin inançlarına ilişkin öğelere neredeyse hiç yer verilmemesi dikkat çekici bir diğer sonuç olarak görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların bahsi geçen çalışmaların sonuçlarıyla tamamen farklı olduğu belirtilebilir.

Pedagojik uygulamaların kalbi olarak nitelenen ders kitapları, öğrencilere farklı ve etkileyici deneyimler sunabilmektedir (Mahmood, 2011). Bu nedenle öğretimsel uygulamaların niteliğini doğrudan etkileme potansiyeli olan ders kitapları, büyük bir titizlik ve uzmanlıkla hazırlanmalıdır. Ders kitaplarındaki görseller ve bu görsellerin tasarımı öğrencilerin kavramları anlamlandırmasında etkilidir (Hibbing ve Rankin-Erickson, 2003). Öğrenciler ders kitaplarındaki görselleri genellikle kendi yaşam deneyimleriyle ilişkilendirerek mevcut şemalarıyla anlamlar üretmektedir (Kasmaienezhadfar, Pourrajab ve Rabbani, 2015). Fakat çoğunlukla ders kitaplarında yer verilen görsellerin eğitim felsefesini ve öğrencinin psikolojik ihtiyaçlarını gözetmekten uzak hazırlandığı görülmektedir (Morris, 2006). Nitekim araştırma sonuçları ilkökul İngilizce ders kitaplarının cinsiyet, ırk, özel eğitime ihtiyaç duyma, sosyoekonomik düzey ve inançlar bağlamında kapsayıcı olmaktan uzak görüldüğünü ortaya koymuştur. İlkokul öğrencilerinin erken yaşlarda tanıştığı ders kitapları, devlet kurumlarınca onaylanması ve uzmanlar tarafından hazırlanması nedeniyle öğrenci, veli, idareci ve öğretmenlerin zihninde; öğretmen, internet, gazete, arkadaş, aile, televizyon, sınavlara yönelik kitaplar gibi diğer bilgi kaynaklarının içinde simgesel olarak en doğru, güvenilir ve meşru kaynak olarak değerlendirilmektedir (Güvenli ve Uğur Tanrıöver, 2009). Bu nedenle İngilizce ders kitaplarındaki görsellerin, İngilizce dersi öğretim programlarının kapsayıcılığı önemseyen yapısı ile paralel biçimde yeniden düzenlenip güncellenmesine ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Görsellerin yanı sıra ders kitaplarındaki metinler de incelenmeli, farklı sınıf düzeyindeki farklı derslere yönelik kitaplar da kapsayıcılık çerçevesinde araştırılarak daha geniş sonuçlar literatüre kazandırılmalıdır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma; 2021-2022 eğitim öğretim yılı için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından İlkokul 2., 3. ve 4. sınıf düzeyindeki öğrencilere okutulması kararlaştırılan İngilizce ders kitaplarındaki görsellerle sınırlıdır. Bu nedenle; çalışma kitapları, diğer yayınevlerinin kitapları, İlkokul kademesindeki 5., 6., 7. ve 8. sınıf ders kitaplarına bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. İleride yapılacak olan çalışmaların bu sınırlılıklar dikkate alınarak yapılması, alanyazına büyük ölçüde katkı sağlayabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışmaya birinci yazarın % 50, ikinci yazarın % 50 oranında katkısı vardır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada çıkar çatışması oluşturacak herhangi bir durum yoktur.

Kaynaklar

- Ainscow, M. (2015). *Towards self-improving school systems: Lessons from a city challenge*. London: Routledge.
- Anderson, D. A., and Hamilton M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The invisible father. *Sex Roles, 52*, 145-151.
- Arastaman, G., Fidan, İ. Ö. ve Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1)*, 37-75.
- Atay, M., and Danju, İ. (2012). Analysis of 1st grade and 5th grade textbooks and primary school students' views about personal traits in gender role in society. *Procedia- Social and Behavioral Sciences, 47*, 64-73.
- Balcı, E. ve Sel, B. (2017). İlkokul ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişki bir araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 21(3)*, 723-740.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2)*, 368-388.
- Bandura, A. (2004). *Social Learning and Self-Efficacy- Lecture Notes*. Retrieved from <http://www.sonoma.edu/users/d/daniels/Bandura.html> in 20.03.2022.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9(1)*, 23-28.
- Behnam, B., and Mozaheb, M. A. (2013). Identity, religion and new definition of inclusiveness in Iranian high school EFL textbooks. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 70*, 1099-1108.
- Bereiter, C. (2005). *Education and mind in the knowledge age*. New York: Routledge.
- Budak, Y., Gençtanırım Kurt, D. ve Kula, S. S. (2018). Bilişsel gelişimde farklı bir görüş geliştiren Henry Wallon ve Jean Piaget'nin görüşlerinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (48)*, 415-436.
- Bulut M., and Arıkan A. (2015). Socially responsible teaching and English language coursebooks: Focus on ethnicity, sex, and disability. *E-Journal of Yaşar University, 10(39)*, 13-20.
- Carlson, M., and Kancı, T. (2017). The nationalised and gendered citizen in a global World- examples from textbooks, policy and steering documents in Turkey and Sweden. *Gender and Education, 29(3)*, 313-33.
- Cheng, K. K. Y., and Beigi, A. B. (2012). Education and religion in Iran: The inclusiveness of EFL (English as a Foreign Language) textbooks. *International Journal of Educational Development, 32(2)*, 310-315.
- Çelik, S., and Erbay, Ş. (2013). Cultural perspectives of Turkish ELT coursebooks: Do standardized teaching texts incorporate intercultural features? *Eğitim ve Bilim, 38(167)*, 336-351.

- Denzin, N. K. (2017). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (1st ed.). Routledge.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 12-27.
- Diktaş, M. Y. (2010). *Gender representations in EFL coursebooks: A comparative study of textbooks designed by Minister of Education of Turkey and Non-Turkish publishers*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dimici, K., Yıldız, B. ve Başbay, A. (2018). Hazırlık sınıfı İngilizce ders kitabının çokkültürlülük açısından incelenmesi: English File örneği. *Journal of Language Education and Research*, 4(3), 175-200.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük* (T. Akıncılar Onmuş, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Esen, Y. ve Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Güney, N. (2016). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet incelemesi. *Journal of Turkish Studies*, 11(3), 1229-1248.
- Güvenli, G. ve Uğur Tanrıöver, H. (2009). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. G. Tüzün (Ed.), *Ders kitaplarında insan hakları II: Tarama sonuçları* içinde (ss. 97-114). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Hibbing, A. N., and Rankin-Erickson, J. L. (2003). A picture is worth a thousand words: Using visual images to improve comprehension for middle school struggling readers. *The Reading Teacher*, 56(8), 758-770.
- Hussain, R. (2012, 1-3 November). *Students' views of impact of textbooks on their achievements*. In Search of Relevance and Sustainability of Educational Change: An International Conference at Aga Khan University Institute for Educational Development, Karachi. Retrieved from https://ecommons.aku.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1240&context=pakistan_ied_pdck in 15.03.2022.
- Kahyaoğlu, İ. (2013). Postmodern toplumda ataerkil düzen değişiyor mu? Popüler kültür içinde cinsellik kullanımına eleştirel bir bakış: Biscolata reklamları ve erkek imgesi. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 3(1),34-44.
- Kale, M., and Demir, S. (2022). Determining the effects of interactive book reading implementations on the social acceptance of students with special needs. *Reading & Writing Quarterly*, 1-18.
- Karahan Üzülmöz, Y. ve Karakuş, F. (2018). Ortaokul İngilizce dersi öğretim programının ve İngilizce ders kitaplarının çokkültürlülük açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(11), 773-802.
- Kasa, B. ve Şahan, B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4152-4167. <https://doi.org/10.14687/jhs.v13i3.3968>
- Kasmaienezhadfar, S., Pourrajab, M., and Rabbani, M. (2015). Effects of pictures in textbooks on students' creativity. *Multi Disciplinary Edu Global Quest (Quarterly)*, 4(2), 83-96.

- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: Çokkültürlü eğitim. *Turkish Studies*, 9(2), 933-960.
- Kılıç, D. (2008). Ders kitabının öğretimdeki yeri. Ö. Demirel ve K. Kıroğlu (Ed.), *Ders kitabı incelemesi* içinde (ss. 37-53). Ankara: Pegem Akademi.
- Kula, S. S. (2021). Mutlu ve başarılı çocuk yetiştirme. N. Çetin ve E. Şener (Ed.), *Kadın ve Aile* (ss. 371-400). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kula, S. S., and Akbulut, O. F. (2020). The relationship between pre-service teachers' sensitivity to violence against children and empathic tendencies. *Trakya Journal of Education*, 10(3), 917-932.
- Lee, J. S. (2014). The relationship between student engagement and academic performance: Is it a myth or reality?. *The Journal of Educational Research*, 107(3), 177-185.
- Mahmood, K. (2011). Conformity to quality characteristics of textbooks: The illusion of textbook evaluation in Pakistan. *Journal of Research and Reflections in Education*, 5(2), 170-190.
- Mccabe, J., Fairchild, E., Grauerholz, L., Pescosolido, B.A., and Tope, D. (2011). Gender in twentieth century children's books, patterns of disparity in titles and central characters. *Gender & Society*, 25(2), 197-226.
- Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). California: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). PISA 2015 Ulusal raporu. http://odsgm.meb.gov.tr/test/analizler/docs/PISA/PISA2015_Ulusal_Rapor.pdf adresinden 25.03.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *İngilizce dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=327> adresinden 17.03.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020). *Ders kitapları il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerine gönderildi*. <http://www.meb.gov.tr/ders-kitaplari-il-ve-ilce-milli-egitim-mudurluklerine-gonderildi/haber/21222/tr> adresinden 15.03.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021). *Millî Eğitim istatistikleri*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf adresinden 15.03.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Mitchell, D. (2005). Sixteen propositions on the contexts of inclusive education. In D. Mitchell (Ed.), *Contextualising inclusive education* (pp. 1-21). London: Routledge.
- Morris, W. (2006). *Creativity: Its place in education*. Retrieved from http://www.jpbc.com/creative/Creativity_in_Education.pdf in 14.03.2022.
- Özen, D., and Dağyar, M. (2020). Investigation of the English books in secondary education within the context of multiculturalism. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 53(2), 601-636.
- Özkan, R. (2013). İlköğretim ders kitaplarında kadın figürü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 617-631.

- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd Ed.). California: Sage Publications.
- Peeck, J. (1993). Increasing picture effects in learning from illustrated text. *Learning and Instruction*, 3(3), 227-238.
- Sakız, H. (2019). Kapsayıcılık paradigması çerçevesinde göçmen bireyler. H. Sakız ve H. Apak (Ed.), *Türkiye’de göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm önerileri* içinde (ss. 1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Sapançalı, F. (2007). Avrupa birliğinde sosyal içerme politikaları. *TİSK Akademi Dergisi*, 2(4), 56-108.
- Sawhney, S. (2015). Unpacking the nature and practices of inclusive education: The case of two schools in Hyderabad. *International Journal of Inclusive Education*, 19(9), 887-907.
- Sinagatullin, M. (2003). *Constructing multicultural education in a diverse society*. London: The Scarecrow Press.
- Strayhorn, T. L. (2018). *College students’ sense of belonging: A key to educational success for all students*. New York: Routledge.
- Stubbs, S. (2008). *Inclusive education: Where there are few resources*. Oslo: The Atlas Alliance Publications.
- Tarrayo, V. N. (2014). Gendered Word (or World): Sexism in Philippine preschool English Language textbooks. *Journal on English Language Teaching*, 4(2), 25-32.
- Taub, D. E., and Fanflik, P. L. (2000). The inclusion of disability in introductory sociology textbooks. *Teaching Sociology*, 28(1), 12-23.
- TEDMEM. (2018). *Okullar dezavantajlı öğrenciler için fark yaratabilir mi?* <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/okullar-dezavantajli-ogrenciler-icin fark-yaratabilir-mi> adresinden 20.03.2022 tarihinde erişilmiştir.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2009). *Policy guidelines on inclusion in education*. France: UNESCO.
- Ünveren Kapanadze, D. (2018). Dil ve kültür aktarımında işlevsel bir araç olarak ders kitapları: Türkçe ders kitapları örneği. *Electronic Turkish Studies*, 13(27), 1575-1592.
- Yamada, M. (2010). English as a multicultural language: Implications from a study of Japan’s junior high schools’ English language textbooks. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 31(5), 491-506.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, B. (2018). *Ortaokul 7 ve 8. sınıf İngilizce ders kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Extended Abstract

Introduction

Inclusive education focuses on the need to provide all students with peers, full participation, and quality education regardless of their differences (Ainscow, 2015). Inclusive education is a social model that expresses various strategies, activities, and processes aimed at realizing the right to education that is universal, purposeful, and suitable for the student. Student characteristics that may pose a disadvantage in the context of inclusive education include many situations such as gender, race, language, religion, socioeconomic level, disability, and need for special education. When the English Language Teaching curriculum is evaluated in the context of inclusive education, it is noteworthy that some themes such as intercultural awareness, respect for different cultures, adopting own culture, individual differences are emphasized, and students studying in various school types, socio-cultural structures, and economic conditions are considered. The visuals and texts in the coursebooks convey the cultural values, social acceptance, and social norms they contain directly or indirectly to the students (Esen and Bağlı, 2002). It is thought that evaluating the implicit messages given by the coursebooks to the students in the context of inclusive education will contribute to the policymakers, curriculum developers, implementers of the curricula, and the teachers who are the active users of the coursebooks. The research aims to examine the positioning of disadvantaged individuals in the visuals in primary school English coursebooks in the context of inclusive education. For this purpose, the research questions are as follows:

In the visuals in the primary school ELT coursebooks;

1. What is the frequency of participation of women, men, and their roles in the family, working life, and social life?
2. What is the frequency of the items related to different nationalities?
3. What is the frequency of the items related to different beliefs?
4. What is the frequency of participation of individuals with special needs?

Method

This research aims to explore the ELT coursebooks in the context of inclusive education. In accordance with this purpose, the study was designed to examine ELT coursebooks documents a qualitative research method. In the present research, ELT coursebooks taught at the primary school level in Turkey are reviewed from the perspective of inclusive education. The data of this study was gathered from the ELT coursebooks prepared for primary school grades in 2021-22 semester in Turkey by the Ministry of National Education (MoNE). The sample consists of ELT coursebooks which are currently taught at all levels of primary schools, from second to fourth grades. Data were analysed via descriptive analysis technique.

Findings

Considering the total number of male and female visuals at all grades, the number of female visuals among 2017 visuals was 994 and the number of male visuals was 1021. In English books of all grades, women are depicted 54 times and men 55 times, a total of 109 times, in 21 different professions. In comparison to men, women are more involved in family roles. Women are depicted as mother figures while preparing food or spending time outside with the children in the kitchen, putting the children to sleep, sending them to school, and taking care of them at home. On the other hand, men in the role of fathers are mostly featured in the books while spending time outside with the children, taking care of them at home, watching TV, and repairing cars. Men who participate in sports are given more room in visuals. Especially in football, basketball, handball, judo, and hockey sports, it is obvious that men's visuals are superior to women's. There are hardly any women pictured playing football and basketball. The visuals of men riding a bicycle or scooter, playing with a car or plane, and flying a kite are more common than the visuals of women. Women, on the other hand, have more

visuals of jumping rope, singing, dancing, playing with dolls or teddy bears, and drawing pictures than men. No items belonging to different nationalities and cultures were included in the books at the second-grade level, and black-skinned individuals were included in only two places at the third-grade level. In the fourth-grade book, six individuals from Asia and the Far East, 12 individuals from various European countries, seven different dishes from different cultures, and the flags of 11 different countries took their places in the books. Only the elements of the Islamic religion are included in the books at all grades, and no individual who believes in Christianity, Judaism, Indian and East Asian religions, or any symbol belonging to this religion is included. Individuals in need of special education in ELT coursebooks at all grades are represented with three physically handicapped and three visually impaired individuals.

Conclusion, Discussion and Recommendations

In the present research, which aims to examine the positioning of disadvantaged individuals in the visuals in primary school English coursebooks in the context of inclusive education, it has been revealed that the number of men outnumbered women in a total of three grades. Likewise, different research results show that the representation of men in coursebooks is higher than women (Balcı and Sel, 2017; Güney, 2016; Kasa and Şahan, 2016; McCabe, Fairchild, Grauerholz, Pescosolido, and Tope, 2011; Tarrayo, 2014). Another gender-related result in English coursebooks is that women are more involved in family roles than men. Similarly, there are different studies examining English coursebooks in the existing literature (Bulut and Arıkan, 2015; Cheng and Beigi, 2012; Dimici, Yıldız and Başbay, 2018; Tarrayo, 2014). This study revealed that men who participate in sports are more prevalent than women in all grades. Likewise, in the research by Özkan (2013), examining primary school coursebooks, it was concluded that women are less involved in sports-related fields and that there is significant discrimination in this way. When the situation of including individuals from different nationalities in coursebooks is examined, it is clear that no individual or any element is belonging to various nationalities and cultures in the second-grade books, there are black-skinned individuals in two places in the third-grade, and Asian, Far Eastern and European people in the fourth-grade coursebook, and dishes and flags of various countries are given limited space. Therefore, it has been concluded that ELT coursebooks are not sufficiently inclusive in the context of representing different nations. An extremely limited number of individuals in need of special education are included in ELT coursebooks. Different research results examining English coursebooks elicited that there are no or very few disabled individuals in the coursebooks (Bulut and Arıkan, 2015; Dimici, Yıldız and Başbay, 2018; Karahan Üzülmez and Karakuş, 2018). Individuals from different socioeconomic levels are not included in the second and third-grade ELT coursebooks. However, education reports are showing that approximately two-thirds of the students in Turkey belong to a low socioeconomic level (MoNE, 2016; TEDMEM, 2018). Therefore, for students to know that there are people from different socioeconomic levels and to normalize this situation, these differences should be included in the coursebooks with visuals. Only individuals and symbols presumed to be members of the Islamic religion are included in English coursebooks taught at all levels of primary school, with no individuals or symbols belonging to other religions or beliefs. Coursebooks, which are described as the heart of pedagogical practices, can offer students different and impressive experiences (Mahmood, 2011). For this reason, coursebooks that have the potential to directly affect the quality of instructional practices should be prepared with great care and expertise.